

DEÜ. İLAHİYAT FAKÜLTESİ,
İZMİR İLAHİYAT FAKÜLTESİ VAKFI

ve
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
İZMİR İL MÜFTÜLÜĞÜ
İşbirliğiyle Düzenlenen

HAZRETİ ALİ -SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ-

24-25 Ekim 2007

İZMİR - 2009

Fuzulî'ye Göre Hz. Ali

Doç. Dr. Alim YILDIZ*

Giriş

XVI. Yüzyılın olduğu kadar, Türk Edebiyatı'nın da en büyük şairlerinden biri olan Fuzulî (1480-1556), Alevi ve Bektaşîlerce kabul edilen yedi büyük şairden de biridir. A.Kadir Karahan'a göre İsna Aşeriyye'den mutedil bir Şii olan¹ Fuzulî, özellikle *Hadikatü's-Süeda*² isimli eseriyle Anadolu'da Ehl-i Beyt ve Hz. Ali sevgisinin oluşumunda çok etkili olmuş bir şairdir.

Osmanlı ile İran arasında Sünnî-Şii mücadelesinin çok yoğun yaşandığı bir dönemde önceleri İran'a, Kanunî döneminde ise Osmanlı'ya tâbi olan Bağdat civarında yaşayan şair, bir süre de Necef'te Hz. Ali Türbesi'nde türbedarlık görevinde bulunmuştur. Hz. Ali sevgisini eserlerinde yoğun olarak işlemesine rağmen, ehl-i sünnet inancına da eserlerinde yer vermesinden dolayı (Dört Halife ve İmam-ı Azam'ı övgüyle anması vb. gibi) her iki mezhep mensuplarınca da çok sevilmiş ve çok okunmuştur.

Şairin manzum eserlerini incelediğimizde Hz. Ali ile ilgili onlarca beyte rastlanmaktadır. Mesnevîlerinde az da olsa Hz. Ali'yi anan şairin³, özellikle kasidelerinde Hz. Ali sevgisi çok bariz olarak ön plana çıkar.

Tebliğimiz, kasideleri ile *Hadikatü's-Süeda* isimli eserine göre olacaktır.

Fuzulî'nin Kasidelerinde Hz. Ali

Arapça, Farsça ve Türkçe ile eserler veren ve bu üç dilde de Divan'ı bulunan şairin kasidelerini incelediğimizde şöyle bir tabloyla karşılaşırız. Şair Türkçe 45, Farsça 34 ve Arapça 12 kaside kaleme almıştır. Toplam 91 kasideden tespitlerimize göre ikisi Türkçe, üçü Arapça ve on üçü Farsça olmak üzere 18 kasidesinde Hz. Ali'yle ilgili övgüler bulunmaktadır⁴.

a) Türkçe Kasidelerde

Fuzulî'nin Hz. Ali mehdine dair müstakil Türkçe bir kasidesi

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi. (yildizalim@hotmail.com)

¹ Abdulkadir Karahan, *Fuzulî (Muhiiti, Haytı ve Şahsiyeti)*, MEB Yayınları, İstanbul 2001, s. 260.

² Fuzulî'nin bu eseri *Erenler Bahçesi* ismiyle Servet Bayoğlu tarafından (Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996) sadeleştirilerek yayımlanmıştır. Tebliğimizde bu sadeleştirmeden yararlanılmıştır.

³ Örneğin Heft Câm'da "Ver sâkî Ali'nin kuluyum aşka vefâkâr/Bu çeşmeden onsuz da benim cüz-i payım var" ifadelerini kullanmaktadır.

⁴ Kasideleri ile ilgili bkz. Hamid Araslı (Hazırlayan), *Mehammed Fuzuli Eserleri*, Bakü 2005, C. IV.

bulunmamaktadır. Türkçe kasidelerinden ikisinde Hz. Ali'yle ilgili birkaç beyit vardır. Şairin,

Gonca bağı dehr-ı bî-dâd ile evvel kan olur
Sonra yüz lutf ile gönli açılır handân olur

matlaıyla başlayan bir kasidesinde Hz. Ali'yle ilgili üç beyte yer verilmektedir.

Yüz meşakkat çekse kâm-ı dil bulur encâm-ı kâr
Her kimin âlemde mevlâsı Şâh-ı Merdân olur (s. 42, b. 10)

Tâbe-i fermân eder hükmüne cümle âlemi
Murtezâ hükmüne her kim tâbi-i fermân olur (s. 42, b. 12)

Dem vuram evsâf-ı evlâd-ı Alî'den nitelim
Medh-i evlâd-ı Alî müstevcib-i gufrân olur (s. 44, b. 33)

Kanuni'ye sunduğu ve Bağdat'ın vasıflarını anlattığı bir kasidesinde de Hz. Ali'den "Şâh-ı Zülfikâr" şeklinde bahsetmektedir.

Bunda bağlamış gazâ şimşîrini sultân-ı Rûm
Bunda salmış sâye-i ikbâl Şâh-ı Zülfikâr (s.52, b. 8)

b) Arapça Kasidelerinde

Fuzulî üç ayrı kasidede Hz. Ali'yi methetmektedir. Şair bu kasidelerden ilkindeki "Kevn ü mekânın onun isteğiyle yaratıldığı, onun Hakkın mutlak zatı ve Beytü'l-Aksa olduğu, kâinatta bir başkasının bunlara mazhar olmadığını" söyler. "O şehadetiyle Hz. Muhammed'in nebîliğini tasdik etmiş ve Hz. Peygamber dini onunla kolay kılmıştır. Veliyullah ve yiğitler şahı olan Hz. Ali dinde adaleti daim hale getirmiştir. O, ebedî hüküm sahibidir ve her hükmü sonsuza kadar devam edecektir. Zaman değişse bile onun hükmü yoluna devam edecektir".

Odur gönüllere mihr ile merhamet salmış
İradesiyle onun halk olundu kevn ü mekân (s. 300, b. 32)

O zât-ı mutlak-ı Hakdır o Beytü'l-Aksâdır
Bu kâinâtda yok ondan özge mazhar olan (s. 300, b. 34)

Onun şahâdeti etmiş nübüvveti tasdik
Onunla kıldı Muhammed şerîatı sehmân (s. 300, b. 40)

Ali adâleti dâim edip şerîatde
Odur veliyy-i Hudâvend Server-i Merdân (s.300, b. 41)

O hâkim-i ebedîdir her hükmü bâkîdir
Zaman değişse de hükmü olur hemîşe revân (s. 300, b. 44)

Bir diğer kasidede, "Hz. Ali'nin vasedilmesinin vacip olduğunu, Allah'ın insan ve cinleri onun ortaya çıkmasının mümkün olması için yarattığını" söyler. "Hz. Ali'nin Allah'ın izni ile kâinatın işlerine delalet ettiğini" ifade den şair "kâinatın düzeninin onun velayetine bağlı

olduğunu” söyler. “Hz. Ali’nin mahşer gününe kadar olacak bütün işlere vakıf olduğunu, gizli sırları bildiğini ve her kim sıdk ile ondan yardım dilerse çok zor işleri bile kolaylıkla halledeceğini” de dile getirir.

Sevâb-ı nâfiledir cümle evliyâ vasfı
Velik vacib oldu vâf-ı Server-i Merdân (s. 303, b. 27)
Yaratmış ins ile cinni Hudâ bu maksad ile
Ki zâhir olmasına ol Şeh’in ola imkân (s. 303, b. 28)
Ali delâlet eder kâinâtın işlerine
Buna icâze veripdir o Hâlık-ı Sübhân (s. 303, b. 29)
İrâdesi bütün işlerde sanki bir eldir
O elde parmağa benzer tamâm kevn ü mekân (s. 304, b. 30)
Bu varlık âlemi tutmazdı öz yerinde karâr
Onun velâyetine bağlı olmasaydı cihân (s. 304, b. 31)
Velidir ancak bütün evliyâdan üstündür
Alîdir âlî makâm ile olmuş alî-şân (s. 304, b. 40)
Odur ki haşre kadar her işe olup vâkîf
Ona hemîşe ayândır tamâm sırr-ı nihân (s. 305, b. 43)
Sadâkat ile onu kim çağırırsa imdâda
Âsân yol ile çetin işleri kılar sehmân (s. 305, b. 45)

Fuzulî bir diğerkasidesinde de Hz. Ali’nin veliliği üzerinde durarak, “O’nun Allah katında Yuşâ ve İlyas peygamber gibi olduğunu ve yaratılanların tümünün onu sevmesinin vacip olduğunu” belirtir.

Hem velidir hem vasî hem kâmil hem sâhib-kemâl
Hem Takî’dir hem Nakî hem zâhid ü hem mu’teber (s. 307, b. 27)
Vâf u sûretde Ali çünkü veliyyu’llâhdır
Var makâmı Hak yanında Yûşâ vü İlyâs gibi (s. 308, b.32)
Vâcib olmuş cümle mahlûkâta sevgin yâ Ali
Senden özge dostluğa lâyıık görülmez bir nefer (s. 309, s. 46)

b) Farsça Kasidelerinde

Şairin 34 Farsça kasidesinden on üçünde Hz. Ali için çeşitli övgülere yer verilmektedir. Bu kasidelerden bazıları tamamen Hz. Ali medhiyesidir.

Varlık göğünde Hz. Peygamber güneş, ay ise adil velîsidir. Hz. Ali arşa yöneldiğinde Cebrail yolda onun geçeceği yolun toprağı olmuştur. Ay, yıl ve haftalara bir düzen ve kural veren Hz. Ali ile On bir İmam’ın sevgisidir. Senin dergâhını tavaf etmekle uzak bir yolculuğa gerek kalmadan Allah’ın Ka’besini tavaf etmek bana nasip olur.

Revâ değil ki, deyim varlık âsumânında
Nebî güneşdir, ay ise Veliyy-i dâdgeri (s. 161, b. 44)
Edende azm Huda arşına Ali, Cebrâil

Dayandı yolda, onun oldu hâk-i rehğüzeri (s. 161, b. 45)

Ali ve on bir imam oğlunun muhabbetidir

Nizâma salmış ay ile yılı ve haftaları (s. 161, b. 46)

Tavâf-ı dergehin ile bana müyesser olur

Tavâf-ı Ka'be-yi Hak, görmeden uzak seferi (s. 162, b. 70)

*

Tüm cihan mü'minlerin büyüğü olan Hz. Ali için kurulmuş ve meydana gelmiştir. Senin Düldül isimli atın Peygamber'in Burak'ı ile yeryüzünden arşın önündeki kemere kadar birlikte gitmiştir.

Mü'minlerin büyük ağası kim, onun için

Te'sîs olundu, geldi vücûda bütün cihân (s. 165, b. 23)

Yerden revâk-ı arşa kadar Düldül'ün senin

Peygamber'in Burak'ı ile gitti heminan (s. 165, b. 33)

*

O'na itaat tüm insanlara vaciptir. İnsanlar ve cinler o Şah'a hizmet etmek için yaratılmıştır.

O İmâm ki olup tâati halka vâcib

İnle cin yaratılmış ol şehe hizmetkâr (s. 168, b. 20)

*

Mü'minlerin emiri olan Hz. Ali en faziletli den daha faziletli ve her bir ilimde en bilgili olandır. Yaratılış işine sebep senin varlığının bereketidir. Senin varlığın bu âlemin varlığından önce tutulmuştur. Hz. Peygamber'e Miraç'ta sen yoldaş oldun, o karanlık gecede o yolda senin nurun bir ışık kaynağı olmuştur. Allah'ın eşyayı yaratma işindeki maksadı sensin. "Kabe kavseyn ev edna" yakınlığının mahremiyetine sen mahrem oldun. Peygamber olduğu için mucize ile denizi yaran Musa, senin yanında bir damladan daha azdır/küçüktür.

Emîrû'l-mü'minîn Haydar Ali ibn-i Ebû Tâlib

Ki, her fâzıldan efdalsin ve her bir ilimde a'lem (s. 172, b. 15)

Umûr-ı hilkate bâis senin feyz-i vücudundur

Bu âlem varlığından çün tutulmuş varlığın akdem (s. 172, b. 16)

Sen oldun Sâhib-i Mi'râc'a mûnis, gam yemez ol kes

Ki nûr saçmış karanlıkta yoluna sen gibi bir şem' (s. 172, b. 18)

Hudâ'nın hilkat-i eşyâ işinde maksadı sensin

Harem-i kurb-ı "ev ednâ" da hem Peygamber'e mahrem (s. 172, b. 21)

Peygamberdir deyi mu'cizle deryâyı yaran Mûsâ

Senin karşında Mûsâ'nın özü bir katredendir kem (s. 172, b. 23)

*

O'nun kıymet ve makamını belirleyen toprak ve su olduğunu söylemeyin, O yaratılış bakımından insandır fakat melekten daha yücedir.

Beşerdir hilkaten amma melekten kadri âlîdir
Deme ta'yin eden kadr ü makâmı âb ile gildir (s. 174, b. 22)

*

Henüz Hz. Davud'a Zebur verilmeden önce O'nun mübarek adı âleme süs ve zinet vermiştir. (O, Davud peygamberden öncedir).

O devirde ki ne Dâvud ne Zebur var idi
Onun mübarek adı verdi âleme zîver (s. 182, b. 41)

*

O, Hak din göğünde parlak bir aydır. İnsan ve meleklerin imamu vakar tahtının şahıdır. Kıyamet gününde Muhacir ve Ensar dahil nimet, ihsan ve hünerde O'nun bir eşi yoktur. Kerametiyle yüz bin Mesih'i canlandırır, cömertliğine ise yüz Halil (İbrahim peygamber) minnetdardır.

O dîn-i Hak semâsında mâh-ı tâbândır
İmâm-ı ins ü melektir Şeh-i serîr-i vakar (s. 187, b. 31)

Cezâ gününde onun misli bir nefer yok idi
Ne feyzde ne hünerde Muhâcir ü Ensâr (s. 187, b. 35)

Yumulmamıştır onun gözleri uykuda bile
Bunu adındaki "ayn" harfi de eder ikrâr (s. 188, b. 43)

Kerâmetiyle o yüz bin Mesih'i zinde kılıp
Sehâvetine olup yüz Halil minnetdâr (s. 188, b. 47)

*

Mustafa'nın şeriatının (İslam dininin) küfürle bağını ayrıştırmasında sebep o olmuştur. O seçilmiş olan Peygamber O'nunla (Hz. Ali'yle) bütün Peygamberin övücü olmuştur. Miraç gecesinde Hz. Peygamber'in Hz. Ali'yi Allah'ın arşının sakini olduğunu görmesi onun büyüklüğüne delil olarak yeter. Ey insanların ihtiyaç dergahının Kabe'si olan, insanlar için senin dergahından başka insanlar için bir ihtiyaç Kabe'si yoktur.

Küfrden ayrıldı şer'-i Mustafâ bâis odur
Ahmed-i muhtâr onunla oldu fahr-i enbiyâ (s. 236, b. 31)

Bir delildir hürmetine kim, şeb-i Mi'râcda
Gördü Ahmed kim, Ali'dir sâkin-i arş-ı Hudâ (s. 236, b. 33)

Ey olan dergâh-ı hâcet Ka'besi insanlara
Halka hâcet Ka'besi yoktur o dergahtan sivâ (s. 237, b. 39)

*

Şimşek, yıldırım, yağmur ve bulut O'nun hükmüne bağlıdır. O Şah su, hava, toprak ve ateşe de hükmeden odur. Doğu, batı, güney ve kuzeyde bulunan her şey gibi yıl ve ay ile gece ve gündüz de O sultanın

kuludur/kölesidir (emrine tabidir). İzzet, yücelik, makam ve itibar meclisine Adem, İdris, Nuh ve Hızır'ı misafir etmiştir.

Bağlıdır hükmüne şimşek, yıldırım, yağmur, bulut
 Su, hava, toprak, ateşe ol şah olmuş hükümran (s. 241, b. 23)
 Şarkta, garpta, şimal ile cenupta her ne var
 Yıl ve ay, gündüz, gece kuldur o sultana inan (s. 241, b. 24)
 İzzeti, kadri, makâmı, i'tibâri bezmine
 Âdem'i, İdrîs'i, Nûh'ı, Hızr'ı etti mihmân (s. 242, b. 33)

Hadikatü's-Süedâ'da Hz. Ali

Fuzulî'nin, Hz. Hüseyin'in Kerbela'da çok acıklı bir şekilde şehit edilmesini anlattığı manzum-mensur karışık *Hadikatü's-Süedâ* isimli ölümsüz eseri toplam on bölümden oluşmaktadır. Eserin ilk bölümünde Peygamberlerin başlarına gelen bela ve sıkıntılar, iki ve üçüncü bölümünde Hz. Peygamberin Kureyş'ten çektiği sıkıntılar ve vefatı, dördüncü bölümde Hz. Fatıma'nın vefatı, beşinci bölümde Hz. Ali'nin vefatı, altıncı bölümde Hz. Hasan'ın şehadeti anlatılmaktadır. Sonraki dört bölümde ise Hz. Hüseyin'in şehadeti yer almaktadır.

Her bölümde olaylar anlatıldıktan sonra hepsinden daha vahiminin Hz. Hüseyin'in şehadeti olduğu özellikle vurgulanmaktadır.

Söz konusu eserde Hz. Ali'ye bir bölüm ayıran Fuzulî, burada Hz. Ali'nin doğumu öncesinden başlayarak şehadetine kadar birçok bilgi vermektedir.

a. Hz. Ali'nin Doğumu

Fuzulî, Hz. Ali'nin doğumuyla ilgili kaynak da göstererek bazı hadiseler anlatmaktadır. *Şevahidü'n-Nübüvve*'den aktardığı bir bilgi şöyledir.

Yemen'de yaşayan yüz doksan yaşında Mubrim isminde dindar bir zat bir gün şöyle bir dua eder. "Allahım! Değerli harîminin üyelerinden ve Kabe'nin önde gelenlerinden birinin yüzünü görmek istiyorum, bana yardım et".

Duası kabul edilir ve bir yolculuk sırasında Ebu Talip, Mubrim'i ziyaret eder. Ebu Talip kendini tanıttığında Mubrim çok sevinir ve "Allah'a şükürler olsun, duam kabul edildi" der ve şöyle devam eder: "Ey Ebu Talip! Geçmişe dair haberlerden öğrendiğimize göre, Abdülmuttalib'in iki torunu olacak. Biri Abdullah'ın soyundan gelecek ve peygamberlik sırnını açığa vuracak. Diğeri senin soyundan gelerek velilik belirtileri taşıyacak. Bu velî, peygamber otuz yaşındayken dünyaya gelecek" ve daha sonra peygamberin doğup doğmadığını sorar. Ebu Talip'de "O doğdu ve şimdi yirmi dokuz yaşında" cevabını verir. Bunun üzerine Mubrim "Mekke'ye döndüğünde Peygamber'e benden selam söyle ve Allah'ın birliğine ve

O'nun peygamberliğine tasdik ettiğimi kendisine bildir. Senden doğacak çocuğa da selamımı ilet. Muhammed'in peygamber, kendisinin veli olacağını söyle" der.

Ebu Talip bu anlatılanlara inanması için kurumuş bir ağaçtan bir meyve bitirmesini istediğinde Mubrim, Hz. Peygamber ve Hz. Ali'nin adıyla dua ettiğinde ağaçta iki tane nar belirir. Bu narları alıp Ebu Talib'e verir.

Fuzulî'nin Hz. Ali'nin doğumuyla ilgili olarak "Beşâirü'l-Mustafa" isimli bir eserden aktardığı bir bilgi de şöyledir: Ebu Talib'in eşi Fatıma binti Esed hamile kalıp, doğum günü geldiğinde Kabe'de tavaf etmektedir. Tavaf sırasında doğum sancısı başlar. Kabe'nin dışına çıkma gücünü kendinde bulamayan Fatıma "Allahım! Doğum yapmamı kolaylaştır" diye dua ettiğinde Kabe'nin duvarı yarılar ve Fatıma gözden kaybolur. Dördüncü gün haremden çıktığında kucağında Hz. Ali vardır.

Fuzulî, İmamü'l-Haremeyn'den naklen "Kabe'nin haremindedoğmanın sadece Hz. Ali'ye nasip olduğu bilgisini verir ve bunu bir şiirle şöyle destekler.

Murtezâ bir dürr-i deryâ-yı velâyetdir kim
Harem-i Kâbe'dir ol dürr-i yetimin sade fi
Gayrdan eşref eğer olsa anunçündür kim
Harem-i Kâbe'den ol kesb kılıpdır şere fi

"Murteza, velilik denizinin bir incisidir ki o eşsiz incinin sade fi de Kabe'nin haremidir. Başkalarından daha şerefliyle onun içindir ki Kabe'nin hareminden almıştır bu şerefi"

b. Hz. Ali'ye İsim Konulması

Hz. Ali'ye isim verme konusunda Fuzulî iki ayrı rivayete yer vermektedir.

1. Fatıma binti Esed Hz. Ali'yi eve getirip beşiğine koyduğunda, Ebu Talip çocuğu görmek için çocuğun yüzündeki örtüyü kaldırmak istediğinde Hz. Ali babasının elini iterek yüzüne bir tokat atmıştır. Kendisini emzirmek için gelen annesini de istememiş ve onun da yüzünü yaralamıştır.

Ebu Talip, çocuğa Zeyd ismini vermek istiyor, annesi Fatıma da çocuktaki güç kuvvet dolayısıyla Esed ismini vermek istiyordu. Çocuğu görmeye gelen Hz. Peygamber "Ben adının Ali olmasını istiyorum" demiş, bunun üzerine annesi Fatıma da "Doğrusu, kulağıma bu ismin söylendiğini hatırlıyorum" demiştir.

2. Ebu Talip'le Fatıma arasında çocuğa isim verme konusunda anlaşamamışlardı. Bunun üzerine Kabe'ye giden Fatıma isim konusunda Allah'a yakardığında Kabe'den "Adını Ali koyun" diye bir ses gelmiş ve bunun üzerine çocuğa Ali ismi verilmiştir.

c. Çocukken Konuşması

Hız. Peygamber beşikte bulunan Hız. Ali ile konuşmak istemiş, anne ve babasını yanına yaklaştırmayan çocuk Hız. Peygamberin kokusunu alır almaz gözlerini açmış ve şunları söylemiştir.

Şükr kim oldum müşerref devlet-i dîdârına
Dîde-i hûn bârımı açdım gül-i ruhsârına
Olmadı zâyî' adem menzillerin kat' ettiğim
Vâsıl oldum pertev-i hurşîd-i pür-envârına

“O güzel yüzünü görme mutluluğuna ulaştım Allah'a şükür. Gül yanaklarını görmek için kan saçan gözlerimi açtım. Yokluk menzillerini kat etmem boşuna gitmedi. Bir güneş gibi ışık saçan yüzüne kavuştum.” demiştir.

Çocuğu kucağına alan Hız. Peygamber “Hoş geldin ey yücelik ve ihtişam erlerinin kiblesi! Ayağın uğurlu gelsin. Ben, insanları İslam'a davetle görevliyim. Sen gelmeden görevime başlamadım. Sen doğmadan Peygamberliğimi ilan etmedim” demiş daha sonra da Hız. Ali'ye sırlar vermiştir.

Leğen ve ibrik alan Hız. Peygamber çocuğu yıkamaya başladığında Hız. Ali'nin bir tarafı yıkandığında diğer tarafa dönmesi üzerine Hız. Peygamber ağlamış, sebebi sorulduğunda ise şöyle demiştir. “Nasıl ki ben bu çocuğu doğumunda yıkıyorsam, o da beni vefatında yıkayacaktır. Nasıl ki o şimdi kendiliğinden sağa sola dönüyorsa ben de o zaman böyle döneceğim”.

ç. Hız. Ali'nin Lakapları

Fuzuli, Hız. Ali'nin birçok lakabından bahsetmektedir. Hız. Peygamber tarafından verilen bu lakaplardan biri “Ebu Turap”, diğeri ise “Ebü'r-Reyhaneteyn”dir. Hız. Peygamber, Ebu Turap lakabı, Hız. Ali'yi mescitte yatarken üzerinin toz-toprak olmasından dolayı vermiştir.

Ebü'r-Reyhaneteyn lakabını ise vefatından üç gün önce “Ey Ebü'r-Reyhaneteyn! İki reyhan demeti gibi olan Hasan'la Hüseyin'e iyi bak” demek suretiyle vermiştir. Diğer lakapları ise Emîrü'n-Nahl, Ya'subeddîn, Haydar-ı Kerrâr ve Esedullah'tır.

d. Hız. Ali İle İlgili Hadisler

Hız. Abbas'tan rivayet edildiğine göre, bir gün Hız. Ali'yi alnından öpen Hız. Peygamber “Ali benim en sevdiğim kişidir. Onu sevmekten asla vazgeçmem. Allah, her peygambere kendi soyundan çocuklar verir. Kıyamete kadar sürecek olan benim soyumun Ali'nin soyundan gelmesi uygun görülmüştür” buyurmuştur.

Selman-ı Farisî'den rivayete göre Hız. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Beni seven Ali'yi de sever. Beni sevmeyen Ali'yi de

sevmez". Hz. Peygamber "Allahım! Murteza'yı seveni sev ve onun düşmanı olanlara düşmanlık et!" diye dua etmiştir.

Fuzuli bu hadisi şöyle şiirleştirmektedir:

Farzdır kim ola sigâr u kibâr
Mâil-i hubb-i Haydar-ı Kerrâr
Anun için demiş Rasûlü'llâh
Hazret-i Hakk'a "Vâlehû men vâlâh"
Ey ki lutf-ı ilahî tâlipsen
Rûz-ı mahşer necâta râğıbsen
Olma ol şâha düşmen-i bed-hâh
Hedef-i tîr-i "Âdehû men âdâh"

Tirmizî kaynak gösterilerek şöyle bir hadise anlatılmaktadır. Taif kuşatması sırasında Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi çağırarak uzun bir süre danışmıştı. Bu duruma şaşırarak sahabenin "Vahiy sahibi Peygamber'in başkasına danışmasına ne gerek var!" demesi üzerine Hz. Peygamber "Ben kendimden onunla görüşmek istemedim. Allah emretti de o sebeple Ali'ye danıştım" demiştir.

Fuzulî'nin naklettiği diğer hadisler de şunlardır:

"Ali benimledir, ben de onunlayım"

"Ey Ali! Musa için Harun ne ise benim için de sen osun"

"Ben ilim şehriyim, Ali de onun kapısıdır."

e. Hz. Ali'nin Meziyetleri

Şairin Hz. Ali'yle ilgili belirttiği meziyetlerden bir kaç şöyledir: İbadete çok düşkündü.

Alçak gönüllüydü. Çok cömertti.

f. Hz. Ali'de Görülen Harikulade Halleri

Hz. Fatıma'nın "Evlendiğimiz gece, yeryüzünün Ali'yle konuştuğunu duydum" dediği nakledilmektedir.

Sıffin Savaşı sırasında susuz kalan askerler için bir kayayı kaldırdığında su çıktığı görülür.

Yıldızlar ilminden anlayan bir rahibe bir yıldızı sorması üzerine rahip o yıldızı bilememiş, ayağının altında ne olduğu sorduğunda rahip onu da bilememişti. Bunun üzerine Hz. Ali rahibin ayağının altında bir zarf gömülü olduğunu ve zarfın içerisinde ne kadar para bulunduğunu bildirir.

g. Hazret-i Ali'nin Şehadeti ve İbn-i Mülcem

Hz. Ali, Haricileri Nehrevan'da yendikten sonra Kufe'ye zafer haberini göndermek istediğinde ortaya çıkar İbn-i Mülcem. Fuzulî, İbn-i Mülcem'in nereli olduğuyula ilgili üç ayrı rivayete yer vermektedir.

İlk rivayet Mısırlı olduğu ve Hz. Osman'ı öldürmek için geldiği ve

Kufe’de kaldığı şekildedir.

Diğer rivayete göre Hz. Ali’nin Haricilerle savaşmak üzere her yöreden asker istemesi üzerine Yemen’den gelenlerdendi. Hz. Ali’ye bir kılıç hediye etmek istemiş fakat Hz. Ali bu hediyeyi kabul etmemiştir. Niçin kabul etmediğini soran İbn-i Mülcem’e o kılıçla kendisini şehit edeceğini haber vermişti. Elinin kesilmesini isteyen İbn-i Mülcem’e “Bir kimse suç işlemediği sürece kısas uygulanmaz” cevabını vermişti.

Üçüncü rivayete göre İbn-i Mülcem Haricilerdendi ve Hz. Ali Nehrevan’a geldiğinde kaçmaya fırsat bulamadığından dolayı Hz. Ali’nin askerleri arasında kalmıştı.

Hz. Ali’nin zafer mektubunu Kufe’ye götüren İbn-i Mülcem orada Temimoğulları kabilesinden Kutame adlı dul bir kadına tutulmuş ve ona evlenme teklifinde bulunmuştur. Kutame evlilik için İbn-i Mülcem’den üç şey ister: 3000 Bağdat dirhemi, güzel bir cariye ve Hz. Ali’nin öldürülmesi. İbn-i Mülcem ilk iki isteğini yerine getireceğini ama Hz. Ali’nin öldürülmesi büyük ve tehlikeli bir iş olduğunu söyler. Kutame ise ilk iki istekten vazgeçer ve sadece Hz. Ali’nin öldürülmesi isteğinde ısrar eder. İbn-i Mülcem Hz. Ali’nin daha önceden kendisine söylediklerini düşünür ve bunun bir kader olduğu kanaatiyle Kutame’nin isteğini kabul eder.

Nehrevan’dan Ramazan’ın 15’inde Kufe’ye gelen Hz. Ali mescitte bir hutbe verir ve “Sakalım bu ayda kana boyanacak ve beni öldürecek kişi de şu anda buradadır” der. İbn-i Mülcem Hz. Ali’ye gelerek ellerinin kesilmesi için emir vermesini ister fakat Hz. Ali daha önceki gibi suç işlemeyen birine ceza verilemeyeceğini söyler. Hz. Ali, İbn-i Mülcem’e kendisini bir dileğinin yerine gelmesi için öldürmek istediğini fakat bu isteğin de yerine gelmeyeceğini söyledi.

Hz. Ali şehit edileceği Ramazan’ın 19. gecesini sabaha kadar ibadet etti. Her saat başı dışarı çıkıp göğe bakıyor ve “Hz. Peygamber doğru söylemiş... Kader defterine yazılan yazı asla değişmez” diyordu.

Sabah namazı vaktinde mescide gitmek için evin bahçesine çıktığında bahçede bulunan ördekler eteğinden tutarak çığlık atmaya başladılar. Ördekleri engellemeye çalışan kızlarına “Ördekleri engellemeyin. Onlar benim için yas tutuyorlar” dedi. Daha sonra bütün çocuklarına yanına çağırarak “Bugün şehid olacağıma dair içimde bir his var” diyerek onlarla vedalaştı.

Mescide girdiğinde uyumakta olanları uyandırdı. İbn-i Mülcem ile Mervan-ı Temîmî ve Şîs b. Buhayr da uyuyanlar arasındaydı. Hz. Ali namazdayken önce Mervan ve Şîs kılıçla saldırdılar fakat isabet kaydedemeyip kaçtılar. İbn-i Mülcem’in kılıç darbesi Hz. Ali’nin başına isabet etti. Hz. Ali “Allah’a şükür! Bana şehitlik nasip oldu.” dedi.

İbn-i Mülcem yakalanıp getirildiğinde Hz. Ali niçin kendisini öldür-

mek istediğini sorduğunda İbn-i Mülcem “Senden iyilikten başka bir şey görmedim ama ne yapabiliyordum ki dedi ve “Kâne emrullahi kadren makdura” (Allah’ın emri mutlaka yerine gelecek, yazılmış bir kaderdir) (Ahzab 38) ayetini okudu.

21 Ramazan’da vefat eden Hz. Ali öldüğü zaman “Odadan çıkın, bu temiz inançlı kulu kendi haline bırakın” diye bir ses duyulmuş, daha sonra içeriden bazı sesler gelmiş, ses kesildiğinde içeriye giren ehli beyt Hz. Ali’nin yıkanıp kefenlendiğini görmüştür.

Bir diğer rivayete göre Hz. Ali “Ben öldüğümde evin duvarından bir taş çıkacak, beni o taşın üzerine yatırın. Ayrıca kefen ve ibrik de belirecek, yıkanıp kefene sarıldığımda beni bir tabuta yerleştirip evin avlusuna koyun. Benim için bir kez Hasan, bir kez de Hüseyin namaz kıldıktan sonra tabutumu alıp yola çıkın. Tabutun baş kısmı nerede yere doğru eğilirse, orayı kazın; sacdan bir tabut bulacaksınız. Beni o tabuta koyup oraya gömün” diye vasiyet etmiştir.

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin tabutu gece Kufe’den çıkararak vasiyet gereği defnetmişlerdir.

Hz. Ali’nin mezarı Harun Reşid tarafından tespit edilerek kabir onartılmıştır.

Bütün kitap boyunca Hz. Hüseyin’in başına gelenleri diğer felaketlerden çok hafif gören ve gösteren Fuzulî, Hz. Ali’nin vefatını Kerbela’dan çok daha büyük bir felaket olarak belirtir ve bu bölümü şu şiirle bitirir:

Şâhın himâyetinde iken hergiz etmedi
Gülzâr-ı hânedâna nesîm-i belâ güzer
Katlinden ol şâhın nem-i hunâbe çekmeden
Âl-i âbâya nahl-i belâ vermedi semer

(Hazret-i Ali yaşadığı sürece Ehl-i beytin gül bahçesinde hiçbir zaman bela rüzgârı esmedi. Hazret-i Ali öldürüldükten sonra belanın hurma ağacı kanlı gözyaşıyla sulanmadan Âl-i abâya yemiş vermedi).

h. Hadîkatü’s-Süedâ’nin Kullandığı Kaynakları

Fuzulî’nin eserini yazarken bazı kaynakların ismini zikrettiğini girişte belirtmiştik. Hz. Ali ile ilgili bölümde şairin kullandığı kaynaklar şunlardır.

Deylemî: Firdevsü’l-Ahbâr

Molla Camî: Şevâhidü’n-Nübüvve

Taberî: Tarih-i Taberî

Timizî: Sünen

???: Beşâirü’l-Mustafa

???: Nusah-ı İsfahânî

Sonuç

Fuzulî, üç ayrı dille yazmış olduğu kasidelerinde özellikle Farsça kasidelerinde Hz. Ali övgüsü için müstakil şiirler kaleme almıştır. Bu kasidelerinde Hz. Ali'nin Allah'ın velisi olduğunu ifade eden Fuzulî, bu veliliğe ehl-i sünnet itikadından farklı anlamlar yüklemektedir. O, veliler şahı, alemin yaratılmasına sebep olandır. İnsanların ve cinlerin ona itaat etmesi vaciptir. Meleklerden üstün olduğu gibi Muhacir ve Ensar ile Hz. İsa ve Hz. İbrahim gibi ulü'l-azm peygamberlerden de üstündür.

Fuzulî ve ölümsüz eseri *Hadikatü's-Süedâ* Anadolu'da Ehl-i Beyt sevgisinin oluşumunda çok etkili olan bir eserdir. Hz. Ali'ye bir bölüm ayıran şair, ilgili bölümde Hz. Ali'nin doğumu öncesinden başlayıp, vefatına kadar çeşitli bilgiler vermekte ve verdiği bilgilerin kaynaklarını da belirtmektedir.

Destansı bir anlatım ve olağanüstülüklere yer verilen bu eserdeki bilgilere bir tarihçi gözüyle bakmak ve bu bilgileri tamamen doğru kabul etmek mümkün değildir.

Bir edebiyatçı gözüyle esere baktığımızda olay kurgusu ve edebîlik açısından mükemmel bir eserle karşılaşırız. Halk arasında Ehl-i Beyt, Kərbela ve Hz. Ali ile ilgili yanlış da olsa yaygın bilgiler eserin çok okunması ve etki alanı açısından dikkat çekicidir. Bu konuda yazılan sağlam bir tarih kitabı bu denli yaygınlık kazanmamış ve bu kadar çok okunmamıştır.

Prof. Dr. Selahaddin PARLADIR

Teşekkür ediyorum. Fazla vakit kaybetmemek için hemen Mehmet Bey'e söz vermek istiyorum. Buyurun.